Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, *ISSN 2224-9257*
Filologiya məsələləri № 5, 2026
Səh. 237-241

https://doi.org/10.62837/2026.5.237

CƏBİYEVA AYNUR ŞİRZAD QIZI
Bakı Slavyan Universiteti (BSU)
aynurjabiyeva@gmail.com
+994515416700

QRİMM QARDAŞLARININ NAĞILLARINDA QADIN OBRAZLARININ LİNQVOKULTUROLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə:

Xalq nağılları xalqın milli-mədəni dəyərlərini, etik prinsiplərini və sosial münasibətlər sistemini özündə əks etdirən ən mühüm folklor nümunələrindən hesab olunur. Alman folklorunun mühüm hissəsini təşkil edən Qrimm qardaşlarının nağılları zəngin linqvokulturoloji xüsusiyyətləri ilə diqqəti cəlb edir. Məqalədə Qrimm qardaşlarının nağıllarında təqdim olunan qadın obrazlarının semantik xüsusiyyətləri, sosial funksiyaları və milli-mədəni xüsusiyyətləri araşdırılmışdır. Tədqiqat zamanı “Qar qız”, “Külkedisi”, “Rapunzel” və “Hansel və Gretel” nağılları əsasında qadın obrazlarının dil və mədəniyyət baxımından təhlili aparılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, qadın obrazları alman xalqının etik düşüncə sistemini və kollektiv dünyagörüşünü əks etdirən əsas folklor komponentlərindən biridir.

Açar sözlər: linqvokulturologiya, Qrimm qardaşları, qadın obrazı, folklor, alman folkloru, semantika, mədəni kod, nağıl

Xalq nağılları xalqın tarixi yaddaşını, mənəvi dəyərlərini və sosial münasibətlər sistemini özündə birləşdirən mühüm folklor nümunələrindən biridir. Nağıllar vasitəsilə xalqın həyat tərzi, dünyagörüşü və etik prinsipləri gələcək nəsillərə ötürülür. Folklor nümunələri yalnız estetik funksiya daşımır, eyni zamanda müəyyən mədəni informasiyanın ötürülməsinə xidmət edir. Bu baxımdan Qrimm qardaşlarının nağılları alman xalqının milli-mədəni xüsusiyyətlərini araşdırmaq üçün mühüm mənbələrdən hesab olunur.

Qrimm qardaşları XIX əsrdə alman folklor nümunələrini toplayaraq sistemləşdirmiş və onları “Kinder- und Hausmärchen” adlı topluda nəşr etdirmişdir. Bu nağıllar qısa müddət ərzində bütün Avropada geniş yayılmış və dünya folklorunun mühüm hissəsinə çevrilmişdir. Qrimm qardaşlarının nağıllarında təqdim olunan obrazlar xalqın kollektiv yaddaşını və mədəni düşüncə sistemini əks etdirən mühüm vasitələrdən hesab olunur.

Müasir dilçilikdə dil və mədəniyyət arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin araşdırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan linqvokulturologiya mühüm elm sahələrindən biri hesab edilir. Linqvokulturologiya müəyyən xalqın milli-mədəni xüsusiyyətlərinin dil vasitəsilə necə ifadə olunduğunu öyrənir. Folklor nümunələri isə bu baxımdan zəngin tədqiqat materialı hesab olunur. Çünki xalqın kollektiv şüuru və mədəni yaddaşı folklor vasitəsilə daha aydın şəkildə ifadə edilir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, *ISSN 2224-9257*
Filologiya məsələləri № 5, 2026
Səh. 237-241

Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazları müxtəlif funksiyalar yerinə yetirir. Bu obrazlar arasında qayğıkeş ana, səbirli qız, şahzadə, cadugər, ögey ana və yaşlı qadın kimi müxtəlif personajlar mövcuddur. Hər bir qadın obrazı müəyyən mədəni və etik məna daşıyır. Alman folklorunda qadın obrazları əsasən iki istiqamətdə təqdim edilir. Bir tərəfdən xeyirxahlıq, mərhəmət və sədaqət simvolu olan qadın personajlar mövcuddur, digər tərəfdən isə paxıllıq, qəddarlıq və mənfi emosiyaların təcəssümü olan obrazlar təqdim edilir. Qadın obrazlarının bu şəkildə təqdim olunması alman xalqının ailə münasibətləri, mənəvi dəyərləri və sosial davranış qaydaları haqqında formalaşdırdığı düşüncə sistemini əks etdirir.

"Qar qız" nağılı qadın obrazlarının linqvokulturoloji xüsusiyyətlərini araşdırmaq baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Nağılda Qar qız obrazı saflığın, təmizliyin və gözəlliyin simvolu kimi təqdim edilir. Qar qızın ağ dərisi, qırmızı yanaqları və qara saçları xüsusi semantik məna daşıyır. Alman folklorunda ağ rəng saflıq və təmizliklə, qırmızı rəng həyat enerjisi ilə, qara rəng isə güc və möhkəmliklə əlaqələndirilir. Qar qızın xarici görünüşünün bu formada təsviri alman xalqının qadın gözəlliyi haqqında formalaşdırdığı ənənəvi estetik düşüncə sistemini əks etdirir.

Nağılda ögey ana obrazı isə mənfi qadın modeli kimi təqdim edilir. Onun daim ən gözəl olmaq istəyi daxili paxıllığını və mənəvi zəifliyini göstərir. Bu baxımdan ögey ana obrazı mənfi emosiyaların və hakimiyyət ehtirasının simvoluna çevrilir. Nağılda istifadə olunan güzgü isə həqiqətin və ədalətin simvolik ifadəsi kimi çıxış edir. Güzgünün daim həqiqəti söyləməsi xalqın doğruluq və ədalət anlayışını əks etdirir.

"Külkedisi" nağılında qadın obrazları vasitəsilə sosial və etik qarşıdurma yaradılmışdır. Külkedisi zəhmətkeş, səbirli və xeyirxah qadın modeli kimi təqdim edilir. Onun bütün çətinliklərə baxmayaraq mənəvi saflığını qoruması xalqın ideal qadın modeli haqqında formalaşdırdığı təsəvvürləri əks etdirir. Külkedisinin daim işləməsi və ailəsinə qarşı hörmətlə davranması alman xalqının zəhmətkeşlik və səbir haqqında düşüncə sistemini nümayiş etdirir.

Ögey ana və bacılar isə mənfi qadın obrazları kimi təqdim olunur. Onların davranışlarında paxıllıq, eqoizm və qəddarlıq əsas xüsusiyyətlər kimi ön plana çıxır. Bu xüsusiyyətlər vasitəsilə xalqın mənfi sosial davranışlara münasibəti ifadə edilir. Nağılın sonunda xeyirxahlığın qalib gəlməsi xalqın ədalət anlayışını əks etdirir.

Bettelheimə görə, "Külkedisi" və ögey ana obrazı arasındakı qarşıdurma uşağın ailədaxili emosional gərginliklərini və qəbul edilmə ehtiyacını simvolik şəkildə ifadə edir (Bettelheim, B. (1976). The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales).

"Rapunzel" nağılında qadın obrazı azadlıq və məhdudiyyət anlayışları ilə əlaqəli şəkildə təqdim edilir. Rapunzelin qüllədə saxlanılması qadının sosial məhdudiyyətlər içərisində yaşamasının simvolik ifadəsi hesab olunur. Rapunzelin uzun saçları isə həyat, ümid və azadlıq simvolu kimi çıxış edir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, ISSN 2224-9257
Filologiya məsələləri № 5, 2026
Səh. 237-241

Cadugər obrazı hakimiyyət və nəzarət ideyasını ifadə edir. Cadugərin Rapunzeli insanlardan uzaq saxlaması qorxu və təzyiq anlayışlarının simvolik ifadəsinə çevrilir. Bu baxımdan nağıl qadın azadlığı və sosial məhdudiyyətlərlə bağlı kulturoloji düşüncələrin folklordakı əksini nümayiş etdirir.

"Hansel və Gretel" nağılında Gretel obrazı digər qadın personajlardan fərqli olaraq daha mübariz xarakterə malikdir. Gretelin təhlükə qarşısında qorxmaması və düzgün qərar verməsi onun cəsarətli qadın modeli kimi təqdim olunmasına səbəb olur.

Alman folklorunda qadın obrazları yalnız estetik funksiya daşımır, həm də müəyyən tərbiyəvi xüsusiyyətlərə malikdir. Nağıllar vasitəsilə gənc nəslə xeyirxahlıq, səbir, dürüstlük və mərhəmət kimi keyfiyyətlər aşılanır. Mənfi qadın obrazları isə cəmiyyət tərəfindən qəbul edilməyən davranışların simvolik ifadəsinə çevrilir.

Beləliklə, Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazları alman xalqının milli-mədəni dünyagörüşünü, etik prinsiplərini və sosial münasibətlər sistemini əks etdirən mühüm folklor komponentlərindən biri hesab olunur. Bu obrazların linqvokulturoloji təhlili alman folklorunun semantik və mədəni xüsusiyyətlərini daha dərindən anlamağa imkan yaradır.

Folklor mətnlərində qadın obrazlarının təqdim olunması xalqın kollektiv yaddaşının qorunması baxımından da mühüm əhəmiyyət daşıyır. Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın personajlar yalnız müəyyən hadisələrin iştirakçısı kimi deyil, həm də mənəvi dəyərlərin daşıyıcısı kimi çıxış edir. Bu baxımdan qadın obrazları xalqın tarixi təcrübəsini, ailə münasibətlərini və sosial davranış normalarını gələcək nəsillərə ötürən mühüm vasitələrdən biri hesab olunur. Nağıllarda təqdim olunan qadın personajların davranışları və xarakter xüsusiyyətləri alman xalqının mənəvi ideallarını və etik düşüncə sistemini əks etdirir.

Bu baxışdan çıxış edərək demək olar ki, Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazları yalnız estetik və narrativ funksiyaya malik deyil, eyni zamanda gender ideologiyasının və sosial davranış normalarının formalaşdırılmasında mühüm rol oynayan mədəni kodlar kimi çıxış edir (Tatar, M. (1987). The Hard Facts of the Grimms' Fairy Tales.).

Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazlarının emosional vəziyyətinin təsviri də xüsusi maraq doğurur. Xeyirxah qadın personajlar əsasən mərhəmətli, qayğıkeş və səbirli şəkildə təqdim olunur. Mənfi qadın obrazlarında isə qəzəb, paxıllıq və hakimiyyət ehtirası kimi xüsusiyyətlər üstünlük təşkil edir. Bu xüsusiyyətlər vasitəsilə müəlliflər insan xarakterinin müxtəlif tərəflərini göstərməyə çalışmışlar. Folklor nümunələrində emosional vəziyyətin təsviri personajların daxili dünyasını daha dərindən anlamağa imkan yaradır.

Nağıllarda qadın obrazlarının ailə münasibətləri daxilində təqdim olunması xüsusi diqqət çəkir. Ana və qız münasibətləri, bacılar arasındakı əlaqələr və ailədaxili davranış formaları alman xalqının sosial düşüncə sistemini əks etdirir. Xüsusilə ana obrazı ailənin qoruyucusu və mənəvi dayağı kimi təqdim edilir. Bunun əksinə olaraq

ögey ana obrazı ailədaxili qarşıdurmaların və mənfi münasibətlərin simvolu kimi çıxış edir. Bu xüsusiyyətlər xalqın ailə modelinə verdiyi önəmi göstərir.

TU təsnifat sistemi Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazlarının yalnız mədəni deyil, həm də beynəlxalq folklor strukturuna daxil olan universal motivlər əsasında formalaşdığını göstərməyə imkan verir (Aarne, A.; Thompson, S.; Uther, H.-J. The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography).

Qadın obrazlarının geyim təsvirləri də xüsusi semantik funksiya daşıyır. Alman folklorunda təmiz və işıqlı geyimlər xeyirxahlıq və mənəvi saflıqla əlaqələndirilir. Tünd rəngli və sərt təsvir olunan geyimlər isə mənfi personajların xarakterini ifadə edir.

Bu baxışdan çıxış edərək, Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazlarının yalnız estetik və narrativ funksiya daşımadığı, həm də sosial-ideoloji mənaların daşıyıcısı olduğu qənaətinə gəlmək mümkündür (Zipes, J. (1988). The Brothers Grimm: From Enchanted Forests to the Modern World).

Folklor nümunələrində qadın obrazlarının linqvistik xüsusiyyətləri də diqqətəlayiqdir. Xeyirxah qadın personajların nitqində emosional və nəzakətli ifadələr üstünlük təşkil etdiyi halda, mənfi personajların nitqində sərt və kobud ifadələrə daha çox rast gəlinir. Bu xüsusiyyətlər personajların daxili aləmini açmağa kömək edir və onların xarakterini daha aydın şəkildə təqdim edir.

Proppun funksional yanaşmasına əsasən, nağıl personajları fərdi xarakterlərinə görə deyil, süjet daxilində yerinə yetirdikləri funksiyalara görə təhlil olunur. Bu baxımdan qadın obrazları da "qəhrəman", "köməkçi", "sınaq yaradan" və ya "antaqonist" kimi funksional rollarda çıxış edə bilər (Propp, V. (1928). Morphology of the Folktale (Морфология сказки).

Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazlarının təqdim olunması yalnız alman folklorunun deyil, ümumilikdə dünya folklorunun mühüm xüsusiyyətlərini öyrənmək baxımından da əhəmiyyətlidir.

Nəticə. Aparılan tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Qrimm qardaşlarının nağıllarında qadın obrazları zəngin linqvokulturoloji xüsusiyyətlərə malikdir. Bu obrazlar vasitəsilə alman xalqının milli-mədəni dəyərləri, etik normaları və sosial münasibətləri əks etdirilir. Qadın personajlar həm xeyirxahlıq və mərhəmət, həm də paxıllıq və qəddarlıq simvolu kimi çıxış edir. Təhlil göstərir ki, qadın obrazları folklorun əsas semantik və kulturoloji komponentlərindən biridir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı

1. Aarne A., Thompson S., Uther H.-J. The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography. — Helsinki; Bloomington, 2004.
2. Bettelheim B. The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales. — New York: Knopf, 1976.
3. Propp V. Я. Морфология сказки. — Ленинград: Academia, 1928.

4. Tatar M. The Hard Facts of the Grimms' Fairy Tales. — Princeton, NJ: Princeton University Press, 1987.
5. Zipes J. The Brothers Grimm: From Enchanted Forests to the Modern World. — London: Routledge, 1988.

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЖЕНСКИХ ОБРАЗОВ В СКАЗКАХ БРАТЬЕВ ГРИММ

Резюме

В статье рассматриваются лингвокультурологические особенности женских образов в сказках братьев Гримм. Исследуются их семантические, культурные и социальные особенности. Анализ показывает, что женские персонажи отражают национально-культурные ценности немецкого народа.

AYNUR JABİYEVA

LINGUOCULTUROLOGICAL FEATURES OF FEMALE CHARACTERS IN THE FAIRY TALES OF THE BROTHERS GRIMM

Summary

The article examines the linguoculturological features of female characters in the fairy tales of the Brothers Grimm. Their semantic, cultural and social characteristics are analyzed. The study shows that female characters reflect the national and cultural values of German society.

Rəyçi: fil.f.d. Səlimova Fatimə Hüseyn qızı